

اوضاع سیاسی ایران بین سالیهای ۱۸۰۰ و ۱۸۱۰
میلادی و فرمان جورج سوم به سررتور اوزلی مأمور
فوق العاده ایلچی کبیر دولت انگلیس در دربار
شاهنشاهی ایران و اولین سند نفوذ انگلیس
در ایران

سال ۱۸۰۰ میلادی سالی است که اولین مرتبه دولت ایران به دائره سیاست بین‌المللی کشانیده شده پس از سلطنت چارلی دوم (۱۶۳۰ - ۱۶۸۵) گرچه انگلیسها گاه و بیگاه در بوشهر نماینده سیاسی داشتند معینا بین دربار انگلیس و دولت ایران روابط سیاسی وجود نداشت. ظهور ناپلئون و فتوحات سریع او را در اروپا باید اولین عامل اصلی برای ارتباط دولتین پنداشت.

پس از اینکه در اواسط سال ۱۸۰۰ ناپلئون جنرال ماس فرمانده دولت باعظمت اطریش را شکست داد و شصت هزار قشون زنده پول اول امپراطور روس را که بنابه اتحادی که با اطریش و انگلستان داشت بر علیه فرانسه در جنگ شرکت کرده بود بکلی از بین برد سلاطین بزرگ اروپا عده بامیل و رضایت خود و سایرین بنابه تحریک و فشار ناپلئون با هم متفق شده و در ۳۰ سپتامبر ۱۸۰۰ در قصر ییلاقی مورفوتن قرار داد ضد انگلیسی را امضاء نمودند.

این پیروزیها و اتحاد ناپلئون با دول بزرگ اروپا بر ضد انگلیس دولت انگلستان را سخت بوحشت انداخت از طرفی چون ناپلئون بخوبی میدانست نظریه موقعیت جغرافیائی انگلستان و جدا بودن آن از قاره اروپا و داشتن کشتی‌های جنگی زیاد بهیچوجه نمیتواند به انگلیسها دست بیاید لذا یگانه راه

برای تضعیف دولت انگلیس این بود که هندوستان را که منبع قدرت و سرچشمه ثروت امپراطوری عظیم انگلستان بود از چنگ آن دولت درآورد و برای همین مقصود پول اول و ناپلئون در صد در آمدند با جلب مساعدت دولت ایران از آن کشور عبور کرده و به هندوستان حمله نمایند .

در آن موقع بین راجه‌ها و حکمرانان انگلیسی هندوستان اختلاف زیادی وجود داشت هر گاه کمکی از خارج به آنها می‌رسید مسلماً می‌توانستند به آسانی خود را از یوغ و فشار دولت انگلیس که هنوز پایه‌های سیاست خود را مستحکم نکرده بود بکلی خارج نمایند تصادفاً مقارن همان زمان افغانها در سر این شور را داشتند که به هندوستان تجاوز نمایند .

همینکه دولت انگلیس و حکومت هندوستان از نقشه ناپلئون و پول اول امپراطور روسیه مطلع گردید سر جان ملکم را که در آن موقع کاپیتان ملکم نامیده میشد با عجله و شتاب از طرف فرمانفرمای کل هندوستان مأمور دربار تهران نمودند تا دولت ایران را از اتحاد با مهاجمین باز داشته و یک عهدنامه تعرض و دفاعی با دولت ایران برقرار نماید تا شاید بتوانند بدین وسیله هندوستان را از خطرات و آسیب ناپلئون و امپراطور روسیه محفوظ بدارند و در ضمن دولت ایران را برای جلوگیری از افغانها که در آن موقع قصد تجاوز به هندوستان از راه تنگه خیبر را داشتند مجهز و آماده نمایند .

سر جان ملکم در پائیز سال ۱۸۰۰ وارد بندر بوشهر گردید و پس از اینکه در بین راه بوشهر و تهران حداکثر احترام را مأمورین دولتی ایران نسبت به او مرعی داشتند در سامبر همان سال وارد پایتخت ایران گردید و در مدت بسیار کوتاهی یعنی در ژانویه ۱۸۰۱ پس از باز نمودن کیسه‌های طلا و پرداخت مبالغ زیادی رشوه و تعارف و هدایا موفق گردید مطابق دلخواه معاهده سیاسی و تجارتي بین دولتین ایران و انگلیس را منعقد نماید. پس از عقد قرارداد و خاتمه کار سر جان ملکم با توافق حاجی خلیل خان قزوینی ملک التجار ایران که از طرف شاه ایران بسمت اولین سفیر ایران در هندوستان تعیین گردیده بود از راه بغداد به میهن مراجعت نمود و در ماه می ۱۸۰۱ وارد مرکز فرمانفرمایی هندوستان گردید بعداً به پاس خدمات شایانی که انجام داده بود بسمت منشی اول فرمانفرمای هندوستان تعیین گردید .

هوفقیت سرجان ملکم در اینموقع بحرانی برای دولت انگلیس و هندوستان بسیار مقتنم بود فکر دولت انگلیس از طرف فرانسه و هم چنین تا حدودی از ناحیه افغانستان بکلی آسوده گردید تا اینکه پس از انعقاد قرار داد من بورپول اول امپراطور روسیه در اثر تحریک انگلیسها بدست سران ارتش روسیه بقتل رسید و پس از درگذشت او الکساندر اول بجای او بر تخت سلطنت نشست .

با مرگ پول اول وجلوس الکساندر اول نقشه سیاست خارجی روسیه نیز عوض میشود در نتیجه دوستی که با دولت فرانسه در بین بود مبدل به دشمنی می گردد قطع رابطه دولت روس که در اثر اتحاد پول اول با فرانسه ایجاد شده بود پس از جلوس الکساندر اول باریگر تبدیل به حسن رابطه بین دودولت روس و انگلیس می گردد از اینرو ایران از درجه اهمیتی که در نظر انگلیسها داشت ساقط شد زیرا روسها دیگر دوست وفادار فرانسه نبودند بلکه رفیق شفیق و یار مهربان انگلیسها بشمار می رفتند ایران نیز در این هنگام طعمه بود که از طرف انگلیسها جلو روسها انداخته شده بود و حکومت هندوستان نیز دیگر توجهی به ایران نداشت و ضعف ایران را برای بقای هندوستان مناسب تر تشخیص داده بود .

دولت روسیه پس از اینکه خاطرش از طرف فرانسه کمی آسوده میشود و با انگلیسها طرح دوستی می ریزد شروع به تجاوز ب خاک ایران میکند گرجستان و قسمتی از ایالات قفقاز را بتصرف خود درمی آورد که جزئیات آن در تواریخ متعدد ایرانی و اروپائی بطور تفصیل بیان گردیده است .

در اینموقع دولت ایران متوسل به انگلستان شده و مواد عهد نامه ۱۸۰۱ را یاد آور میشود و برای استرداد ایالات قفقاز و گرجستان درصدد استمداد بر می آید ولی دولت انگلیس جواب یأس بفرستاده فتحعلی شاه داده و اظهار میدارد معاهده انگلیس و ایران برای جلوگیری از خطر ناپلئون بود نه روسیه . با اینکه دولت ایران پای بند عهد و پیمان خود بوده ولی دولت انگلیس و حکومت هندوستان دولت ایران و اتحاد باوی را بکلی فراموش نموده و به خواهش آنان وقعی نگذاشتند .

هنگامیکه فتحعلی شاه منتظر مساعدت انگلیسها بود ناپلئون هنوز نقشه

حمله به هندوستان را در سرمپروروانید ناپلئون تصور میکرد می‌تواند پس از پیاده کردن قشون خود در اسکندرون از راه بیروت، شام و عراق عرب به ایران برسد و از آنجا با همراهی دولت ایران با توافق جنگجویان ایرانی به هندوستان حمله کند البته برای عملی نمودن نقشه می‌بایستی دولت ایران را قبلاً با خود همراه کند.

در همان دوران یکنفر تاجر فرانسوی مقیم استانبول بنام اسکالون Escalon معلوماتی درباره ایران به سفیر فرانسه در دربار عثمانی داده بود سفیر نامبرده که مارشال برون نام داشت اطلاعاتی را که بوسیله همان تاجر بدست آورده بود بوسیله وزیر امور خارجه بنقلر شخص ناپلئون رسانیده بود ناپلئون پس از دریافت آن اطلاعات مأمورینی یکی پس از دیگری با عجله و شتاب تام بسوی ایران روانه نمود آخرین آنها ژنرال رومئو اجودان شخصی خود را بادستور مخصوصی به ایران فرستاد هر يك از این مأمورین حامل نامه خصوصی و محرمانه ناپلئون بودند که می‌بایستی شخصاً تقدیم فتحعلی شاه بنمایند. رومئو در ۱۶ فوریه ۱۸۰۵ از فرانسه حرکت کرد پس از سه ماه در اواسط خرداد به استانبول رسید در آنجا چون مأمورین دولت عثمانی به مأموریت سری او پی‌می‌برند لذا رومئو برای انحراف سوهظن آنان از بی‌راهه حرکت و قریب چهل روز در حلب توقف میکند قونسول انگلیس در حلب از جریان کار او باخبر میشود و مراتب را بلافاصله به هارفورد جونز نماینده سیاسی دولت انگلیس مقیم بغداد خبر میدهد جونز نیز دولت انگلستان را ضمن گزارش مفصلی مطلع مینماید رومئو برای اینکه مواجه با خطراتی نشود با عجله زیاد از راه موصل و همدان خودش را در اوایل اکتبر ۱۸۰۵ به تهران رسانید بالاخره نامه ناپلئون را که در ۳۰ مارس همان سال نوشته شده بود تقدیم فتحعلی شاه مینماید تصادفاً پس از مدت بسیار کمی رومئو در تهران بطور ناگهانی فوت کرد و مردم تهران مرگ او را در اثر تحریک سیاسی حریف پنداشتند و جنازه او را با احترامات زیاد جنب حصار تهران در چند قدمی دروازه حضرت عبدالعظیم به خاک سپردند.

از آنطرف هارفورد جونز به دولت انگلیس توصیه کرد هر چه زودتر مأمور فوق العاده کاملاً شایسته‌ای به ایران روانه نمایند تا هر چه زود

تر روابط دولتین را که در اثر خود خواهی و غفلت دولت انگلیس سست شده بود از نو برقرار بنمایند دولت انگلیس اول به خود هارفورد جونز مأموریت میدهد که شخصاً پیشنهادی را که کرده است بصورت عمل در آورد ولی مأموریت مستقیم جونز از جانب دولت انگلستان که بدون موافقت کمپانی هند شرقی انجام یافته بود تولید اشکال زیادی کرد و حتی کار بجائی رسید که اولیاء کمپانی از پرداخت مخارج وی خودداری نمودند گرچه جونز در مدت اقامت خود موفق شد عهدنامه ای را مطابق دلخواه کامل انگلیس در سال ۱۸۰۹ تنظیم و به امضاء صدراعظم ایران برساند ولی نتوانست مأموریت را تکمیل نماید لذا دولت انگلیس پس از مدت نسبتاً طولانی سرگور او زلی را بعنوان مأمور فوق العاده و ایلچی کبیر دولت انگلیس با اختیارات خیلی وسیع به دربار شاهنشاهی ایران روانه میکند.

چون منظور این بود که خوانندگان پیش از خواندن فرمان جورج سوم مختصراً به اوضاعی که منجر به صدور فرمان مزبور گردیده آشنا شوند لذا امراتب معروض گردید.

اینک ترجمه عین فرمان که از روی اسناد عمومی وزارت امور خارجه انگلستان تهیه گردیده است.

اوامر و دستورات جورج سوم پادشاه انگلستان به سرگور او زلی مأمور فوق العاده و ایلچی کبیر دولت انگلیس در دربار شاهنشاهی ایران

مورخ ۱۳ جولای ۱۸۱۰ گاه علم انانی و مطالعات فرنگی

۱ - نظر به اینکه ما تصمیم گرفته ایم وزیری به حضور شاهنشاه ایران برای برقرار نمودن اتحاد فی مابین ما و دربار آن دولت اعزام بداریم اینک با اعتماد کاملی که به عقل و درایت فضل و لیاقت شما داریم و با در نظر گرفتن آشنائی تان به اخلاق و عادات و زبان و سنن ملت ایران هم اکنون ما شمارا تعیین کرده ایم که بسمت مأمور فوق العاده و سفیر کبیر حضور اعلی حضرت فتحعلی شاه پادشاه ایران شرفیاب شده و در دربار تهران یا نقطه دیگری از قلمرو شاه ایران که با نظر خودتان بتوانید با کمال آسانی و آسایش خیال درباره مصالح و امور مربوطه به ما با وزراء ایران مشورت کنید اقامت بنمائید.

۲ - به محض ورود به پایتخت و مقر دربار ایران از مأمور فوق‌العاده ما که در حال حاضر در آنجا مشغول رتق و فتق امور مربوط به سیاست‌دولتین می‌باشد. دقیق‌ترین اطلاعات را دربارهٔ بهترین وضع تقدیم اعتبارنامه خودتان که متناسب با مسئولیت سیاسی شما که بمراتب از مقام هر سفیری است که در سالهای اخیر از طرف هر یک از سلاطین مقتدر اروپا (منظور اصلی روسیه و فرانسه بوده) برای اقامت در دربار ایران اعزام گردیده بالاتر می‌باشد کسب نمایند.

البته دقت خواهید کرد مراسم شرفیابی و باریافتن شما به حضور شاه ایران با مقام و شأن مأمور فوق‌العاده و سفیر کبیر ما کمال شایستگی را داشته باشد.

۳ - در موقع تقدیم استوارنامه به شاه و صدراعظم ایران باید گوشزد نمائید که ما حد اکثر ارزش به شخصیت آنان قائل می‌باشیم و با کمال رضایت و خوشنودی احساس می‌کنیم که چگونه حوادث اخیر با امیدواری کامل منجر به برقراری روابط سیاسی محکمتری بین مستملکات ما و کشور ایران گردیده است، (منظور از مستملکات دولت هند بوده که آن موقع هنوز تحت استعمار دولت انگلیس در نیامده بود) و در عین حال روابط تجارتهای ما که در زمان سابق موجب رفاه و سعادت ملتین بوده دارد به مرحله تازه وارد می‌شود.

۴ - موقعی که به تهران وارد می‌شوید از مأمور فوق‌العاده ما در انجام تمام مکاتبات رسمی و برگه مفتاح رمز و غیره را که در اختیار دارد تحویل بگیرید در نظر داشته باشید تا آنجائیکه شرایط فعلی ایجاب می‌کند انجام دستوراتی را که روی آن اوراق صادر گردیده باید همواره شرط اصلی وظیفه خود قرار بدهید و هنگامیکه دوره مأموریت شما خاتمه می‌یابد آن اسناد را تحویل جانشین بعدی خودتان بدهید و یا اینکه در صورت لزوم نوشتجات اصلی و مکاتبات رسمی را که در اختیار دارید به اداره مربوطه در وزارت امور خارجه انگلستان تسلیم نمائید.

۵ - بطوریکه استنباط می‌شود مأمورین سیاسی فرانسه و روسیه متوالیاً کوشش خواهند کرد جلو مذاکرات شما را با دربار شاه بگیرند تا در روابط دوستانه ای که در حال حاضر بین ما و اعلیحضرت شاه ایران برقرار می‌باشد

خللی وارد آید شما باید مخصوصاً دقت نمایند از تمام مذاکرات و مکاتباتی که بوسیله هر یک از آنان و درباریان دولت ایران رد و بدل می شود اطلاعات صحیحی از منابع موثق بدست بیاورید پس از کسب خبر بدون فوت وقت آنها را توسط مأمور مورد اطمینانی با چاپار سریع السیر بدست ما برسانید.

در ضمن باتمام قوا و بکار بردن نفوذ شخصی و قدرت عقلی خودتان سعی کنید بهیچ وجه این اتحاد موجوده را از بین نبرند و به شاه ایران تلقین کنید که امنیت و سعادت کشور او و ازدیاد تجارت و رونق شئون اقتصادی ملت وی بکلی بسته به رعایت جدی شرایط اتحاد کنونی خواهد بود.

۶ - شما اختیار تام داده می شود همان عهد نامه مودت و کمک مالی را که در سال ۱۸۰۹ بوسیله سفرای ایران و سفیر پیشین انگلستان امضاء گردیده است به تصویب شاه ایران برسانید و علاوه بر آن شما توانائی و اختیار جداگانه داده می شود که يك قرارداد قطعی اتحاد و کمک مالی بین ما و شاه ایران منعقد نماید و نیز يك عهدنامه تجارتهی برای معاملات بین اتباع مستملکات ما در هندوستان و نقاطی که تابع کمپانی هند شرقی می باشد و اتباع دولت شاهنشاهی ایران روی اساس منافع مشترک برقرار بنمائید.

۷ - شما باید هر گونه اطلاعاتی را که در این مورد و سایر موارد بدست می آورید از طریق وزارت امور خارجه که پیوسته با شما مکاتبه خواهند داشت بنظر ما برسانید ما نیز گاه و بیگاه در مواقع ضروری اوامری را که لازم می رسد از همان راه برای شما ابلاغ خواهیم فرمود شما در عین حال با سفیر کبیر و سایر وزراء ما در اسلامبول و فرماندار کل هندوستان و فرماندار قلعه سنت جورج و فرماندار بمبئی پیوسته در مکاتبه باشید و از تمام مطالبی که با دولت ایران رد و بدل می شود هر یک از آنان را جداگانه مطلع بنمائید ممکن است خودتان نیز در ضمن مواردی را که برای منافع عمومی و تعقیب سیاست ما در ایران مفید و ضروری می دانید به نظر آنان برسانید برای رعایت احترام از آنان تقاضا کنید هر گاه مقتضیات اجازه بدهد نظرات خودشان را که تصور می کنید با دستورات ما وفق می دهد و برای رفاه و سعادت اتباع ما و اعتلاء جلال و شکوه سلطنت ما مفید می باشد به اطلاع شما برسانند.

۸ - در موقع گفتگو درباره عهدنامه تجارتی باید مخصوصاً متوجه باشید منافع اتباع ما که مایل به تجارت یا سکونت در ایران می باشند کاهلا رعایت شود و اتباع ما از هرگونه مزایا و مصونیت هائی که در ایران به اتباع سایر دول اعطاء شده است برخوردارگردند کار شما باید این باشد در ایران از کسانی که خیلی مطلع و وارد هستند تحقیق نمائید برای ایجاد وسایل ارتباط تجارت آزاد و مفید بین اتباع ما و تجار ایرانی چه مزایای به خصوصی را باید بدست آورد شما باید در ضمن در تمام موارد متوجه باشید که هرگز با شرایطی که مخالف منافع و مصونیت های کمپانی هند شرقی باشد روی موافق نشان ندهید.

۹ - باید با تمام قوا کوشش نمائید از منابع مالی و نظامی دولت ایران اطلاعات دقیق و صحیحی بدست بیاورید از شماره نفرات و دیسپلین ارتش - ازمیزان و راههای وصول مالیات و عوارض در موقع صلح و جنگ - اذینرهای صنعتی و از سایر مطالبی که بتوان از روی آنها قضاوت صحیحی درباره اوضاع فعلی ایران بنمود ما را از طریق وزارت امور خارجه مطلع بنمائید هرگونه گزارش درباره عادات و سنن رسوم و خلقیات ایرانیان و اطلاعات تجارتی، تاریخی و مخصوصاً آثار باستانی ایران مورد تلاقه ما می باشد شما اختیار داده می شود هر شخصی را که برای بررسی و تحقیقات لازم می دانید خواه ایرانی خواه اروپائی با هزینه دولت در ایالات مختلف و یا در هر نقطه ای که شما مناسب می دانید در آنجا مملوماتی بدست آید با نظر خودتان استخدام نمائید کسانی که وارد خدمت میشوند باید دفاتر روزانه داشته باشند و با نظر و صلاحدید خودتان با شما مکاتبه خواهند نمود.

شما باید خلاصه تمام آنها را با یادداشتها و نظرات خودتان رامستقماً بوزارت امور خارجه بفرستید هر خرجی را که می کنید در تمام موارد ما اطمینان کامل به عقل و کاردانی شما داریم و یقین داریم هزینه های لازم را باکمال صرفه جوئی انجام خواهید داد .

۱۰ - نظر فرماندار کل هندوستان برای موافقت با تقاضاهای شما راجع به اعزام کسانی که در ادارات طبی و یا سایر سرویس های علمی کار می کنند و برای

تحقیقات علمی مانند گیاه شناسی و علوم مربوطه به معادن و طبقات الارض و سایر رشته‌های تاریخ طبیعی صلاحیت کامل دارند جاب خواهد شد و به این گونه، شخصیت‌های علمی اجازه خواهند داد بعنوان مرخصی بدون اینکه به حقوق و درآمد ماهیانه آنان لطمه وارد آید برای خدمت در ایران آماده شوند موقعبکه شما این گونه تحقیقات علمی را دنبال می‌کنید مخصوصاً باید دقت کنید که حسن سعادت پادشاه ایران را بر نیانگیزید همواره سعی کنید موافقت قبلی اعلیحضرت شاه ایران را بدست بیاورید شما باید مراقبت نمائید برای بدست آوردن نتایجی که در کشفیات علمی موفق خواهید شد اعلیحضرت را با ترجمه قسمتی از بررسی‌ها و مشاهدات خودتان که مورد پسند ایشان باشد علاقه مند بنمائید.

هرگاه شما عملی دانستید هر گونه کتب خطی و کیمیایی را که بزبان فارسی و عربی که بتوان بقیمت مناسب بدست آورد خریداری نمائید بشما اختیار داده می‌شود در این راه مفید در حدود ششصد پاوند طلا (در حدود یکصد و پنجاه هزار تومان امروز) در سال خرج کنید و شما اینگونه کتب خطی را باید با کمال دقت بسته بندی نموده و به وزیر امور خارجه ما بفرستید که از این به بعد در بریتیش موزیوم یا در جائیکه شما مناسب می‌دانید مسافرت بشود (توضیح : نگارنده ضمن مطالعه در کتابخانه موزه بریتانیا کتبی را دیدم که آن زمان بقیمت ۵ یا ۱۰ تومان خریداری شده و نظایر آن کتابها در جراح‌های مهم بقیمت ۱۰ الی ۲۰ هزار پاوند هر کدام فروش رفته است من جمله کتاب دیوان شیخ عطارمی باشد که نظیر آن در کتابخانه موزه بریتانیا است و در سال ۱۹۴۵ در جراح سودایی به ۱۸۶۰۰ پاوند فروش رفت).

شما باید سعی کنید از ایالات و شهرها و بقایای آثار قدیمی ایران نقشه برداری نمائید و در ضمن تصاویری از آثار باستانی تهیه کنید شما با فرماندار سیلان راجع به روغن میخک (آن موقع روغن عینک در اروپا بقیمت گزافی بفروش می‌رفت) و سایر امتعه تجارتهی بین جزائر مزبور و خلیج فارس مکاتبه نمائید.

۱۱ - شما باید مراقب باشید هر قدری که برای ایجاد روابط سیاسی بین دربار ایران و یکی از دربارهای اروپا مخصوصاً فرانسه و آلمان برداشته

می‌شود کشف نمائید شما باید گاه و بیگاه دقیق‌ترین گزارشات را که در این گونه موارد بدست می‌آوردید همانطور که در سابق اشاره شد برای وزارت خارجه بفرستید و هرگاه قراردادی منعقد گردید رونوشت آنرا فوراً ارسال بدارید.

۱۲ - باید مخصوصاً توجه کنید و دریابید که اخلاق - مسلک و روحیه اشخاص برجسته که با شاه ایران طرف شور هستند چگونه می‌باشد سعی کنید با تمام وسایل عملی به آنها نزدیک شوید مخصوصاً خودتان و کسانی که در سفارت کار می‌کنند باید دقت کنید که به رسوم آنان احترام گذارده شود و با افرادی که حسن نیت آنها در پیشرفت مقاد شما مساعد می‌باشد آشنائی بهم رسانید و آنها را بسوی خودتان جلب نمائید شما باید از هر فرصت استفاده نمائید با آشنائی که به زبان فارسی و سوابق معاشرت هائیکه با شاهزادگان آسیائی دارید کاری کنید که شاه ایران در تمام مطالب مهم با شما شخصاً و بدون واسطه طرف سخن بشود البته باید حتی الامکان کاری کرد که به شخصیت وزراء ایشان بر نخورد.

۱۳ - شما باید دقت کنید که تمام افراد و اتباع ما که اذ حال به بعد در ایران مقیم خواهند بود عادت کنند همان احترامی را که شما و خانواده‌تان به رسوم و عادات شرقیها می‌گذارید همان رفتار و کردار عاقلانه‌شمارا در هر مورد نمونه و سرمشق قرار بدهند.

۱۴ - نظر به اینکه هرگاه قرارداد تجارته بین ما و شاه ایران برقرار شود عده زیادی از اتباع ما ممکن است تمییر اقامت داده و در ایران سکونت نمایند صلاح در این است شما فوراً بوضع شهرها و دهات مهم ایران و نقاطیکه در آنجا ایجاد کارخانه یا تأسیس مرکز تجارته - و یا تعیین آژانس‌های بازرگانی و ژنرال قونسول برای تأمین و برقرار نمودن نظم و آسایش بین بازرگانان ما و حفظ منافع آنان و ارتباط آنان با اهالی محل برای توسعه و ترویج تجارت مناسب و عملی می‌دانید آشنائی کامل بهم برسانید.

۱۵ - از آنجائیکه شاه ایران از طریق سفیر فوق العاده خودشان مقیم دربار ما تقاضای اعزام یکعده افراد نظامی برای یاری در آشنا کردن قشون ایران به دیسپلین اروپائی و کمک کردن آنان برای مقاومت مؤثر در مقابل پیشرفتهای روسیه در گرجستان نموده‌اند و نظر به اینکه به نظر ما مصلحت در

این است که مبلنی وجه متناسب با این جریان تا حدود دوپست هزار تومان در سال در اختیار اعلیحضرت شاه ایران گذارده شود لذا برای اینکه این وجه بچه نحوی بمصرف برسد نظر دقت شما جاب خواهد شد تا اینکه این وجه عاقلانه و با رعایت صرفه جوئی برای نگاهداری و اسلاح ارتش ایران طبق شرایط و قراری که در حین عقد قرارداد قطعی بوسیله شما در تهران منعقد خواهد شد مصرف شود .

۱۶ - از آنجائیکه اعلیحضرت شاه ایران سابقاً اظهار تمایل کرده بودند به یکمده مهندس - و اربابان هنر و استاد کار فنی انگلیسی اجازه داده شود از انگلستان به ایران رفته و هنرهای خود را به ایرانیان یاد دهند مانیز فکر کردیم با این تقاضای ایران تا حدودی که وزارت جنگ ما تشخیص می دهد موافقت نمائیم اینک از شما انتظار داریم تمام دقت و مساعی خود را بکار ببرید مادامیکه این اشخاص در ایران اقامت دارند طوری عاقلانه مرتب و منظم رفتار نمائید تا اینکه لیاقت اینرا داشته باشند که شما بتوانید از آنان حمایت بنمائید .

۱۷ - چون اعلیحضرت پادشاه ایران تقاضا کرده اند به یکمده از اتباع ما اجازه داده شود اطراف دریای خزر را بازدید نموده و در اینجا جای مناسبی را برای تأسیس پایگاه و ایجاد یک اسکادران نظامی انتخاب نمایند تا شاه ایران بتواند در مقابل نیروی دریائی روسیه در سواحل دریای خزور مقاومت بنماید از اینرو شما باید همواره به دستورات و تعالیمی که بوسیله وزیر امور خارجه داده خواهد شد توجه نمائید تا بتوانید به حدود و میزان علاقه ما نسبت به انجام این تقاضای ببرید .

۱۸ - چون بعضی سوء تفاهات بین فرمانفرمای کل هندوستان و سفیر پیشین ما « سرهارفورد جوتز » *Harford - donez* رخ داده است از آنجائیکه مخارج میسون سیاسی نامبرده بوسیله کمپانی هند شرقی پرداخته می شد کمپانی انتظار داشت سر جوتز *Sir Jones* مستقیماً مطلع او امر فرمانروای کل هندوستان بشود ولی اکنون ما تصمیم گرفته ایم حقوق و مخارج شما و ما مورین سفارت بوسیله خزانه دار سلطنتی پرداخت شود از اینرو تعلیمات و دستورات لازم را فقط از طریق وزارت امور خارجه ما دریافت خواهید کرد در تمام طول مدت دوره

مأموریت خودتان و وظایفی را که انجام خواهید داد فقط در مقابل شخص ما مسئولیت خواهید داشت البته شما باید همواره نسبت به حفظ منافع کمپانی هند شرقی و مردمان سرزمینی که تحت کمپانی نامبرده زندگی را سر می‌برند حداکثر مراقبت و توجه و علاقه را داشته باشید و تمام قوای خود را باید صرف پیشرفت منافع و نظریات آنان در دربار ایران بنمائید و نیز شئون و حیثیت کمپانی و حقوق فرمانروائی آنان را در مقابل شاه و وزراء ایران کاملاً حفظ نموده و مورد احترام آنان قرار دهید.

ماده ۱۹- این فرمان راجع به بودجه و مخارج هیئت اعزامی می‌باشد. این بودمئن فرمان جورج سوم به اولین سفیر رسمی دولت انگلیس در ایران که برای يك قرن و نیم تمام سفراه و مأمورین سیاسی بعدی انگلستان با اندك تغییری نسبت به زمان و مکان مفاد آنرا بموقع اجرا گذاردند.

علی مشیری اوکتوبر ۱۹۶۷ لندن

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی